

Tre kvindegenerationers livsforløb

af Guldborg Chemnitz

(Uddrag af „Kvinders liv og vilkår i Grønland. I. Kvinden og samfundsudviklingen“, kap. III. Udgivet af „Udvalget vedrørende grønlandske kvinders forhold“ 1975).

Variationer i livsvilkår fra sted til sted.

Der er større forskel på opvæksten blandt de unge kvinder, der er unge i dag, end blandt de midaldrende og gamle kvinder. Nogle af forskellene er vel en følge af, at udviklingen er gået meget hurtigt nogle steder, mens den andre steder er forløbet meget langsomt.

I dag er bytilværelsen afgørende forskellig fra udsteds- og bopladstilværelsen på en række punkter. — Her skal lige bemærkes, at betegnelsen „udsted“ og „boplads“ blev ændret til „bygd“ for ca. 5 år siden, og den betegnelse vil vi bruge i resten af afsnittet.

Den unge kvindes opvækst i bygden ligner den gamle kvindes livsform, mens den unge kvindes opvækst i byen har medført en række sociale goder, som alene findes i byerne, og som af den unge regnes for naturlige og selvfølgelig.

Nogle unge er vokset op i velstillede byhjem, andre i meget fattige byhjem. Der er større forskelle på de unges opvækst i en by end på opvæksten i en bygd.

En del af de unge i dag er opvokset begge steder, først i bygd og senere i by. Det er som regel børn af fanger- eller fiskerfamilier, som flytter til byen sammen med familien. Der er også mange børn, som rejser alene — eller bliver sendt ind til byskolen — for at få bedre skolegang. Der er igen forskel på, hvordan børnene og de unge selv klarer flytningen fra bygd til by. Der er adskillige børn, som er flyttet direkte fra en bygd (boplads) til en by, som har klaret sig særdeles godt og gennemfører en god uddannelse både i Grønland og i Danmark, og det være sig bogligt eller håndværksmæssigt. Andre børn har sværere ved at klare overgangen eller overgangene. Der er jo tale om overgangen fra bygd til by i selve Grønland og overgangen — for manges vedkommende senere — fra Grønland til Danmark. Mange mennesker mener, at overgangen fra bygd til by i selve Grønland for både voksne og børn er lige så vanskelig og problemfyldt som overgangen fra Grønland til Danmark. — Vi kan nævne som eksempel, at vi for ca. 3 år siden var

i Angmagssalik og talte med forældre, der udtrykkeligt sagde, at de ville ønske, at deres børn, som rejste ud for at uddanne sig, kom direkte til Danmark og ikke via Vestgrønland. På denne måde skulle de „nøjes“ med at tilpasse sig een gang. De sagde, at det for mange af de unge er lige så svært at tilpasse sig og blive accepteret på vestkysten som i Danmark.

Den uddannede og den ufaglærte unge kvinde.

Disse forskelle i opvækst har ført til, at de unge kvinder i dagens Grønland har meget uensartede vilkår og forskellige holdninger til aktuelle samfundsproblemer. Der er de uddannede i „streng“ job, og der er de arbejdsløse i by og bygd. — Arbejdsløshed er også et nyere begreb og hører til de moderne samfund. Arbejdsløsheden er en kendsgerning i Grønland i dag. Muligheden for den unge kvinde for at få oplæring og arbejdsmæssige opgaver i hjemmet er ikke længere til stede i samme omfang som i de forrige generationer, da hjemmene ikke mere er stedet, hvor proviant og tøj fremstilles — derfor begrebet arbejdsløshed.

Man hører ikke meget til den ikke-uddannede unge kvindes meninger og holdninger, mens den uddannede unge kvinde er begyndt at dukke op i den offentlige debat, der dog fortsat er præget af mandlig dominans.

Den ugifte moder.

De fleste unge kvinder får i dag det første barn uden for ægteskab. Disse „enlige“ mødre er også meget forskel-

ligt stillede alt efter, om de har et godt arbejde eller ikke og efter, om de har samlever eller bor hos forældrene eller helt alene med barnet (børnene). Med udbredelsen af kendskab til og brug af svangerskabsforebyggelse vil der nok i fremtiden fødes færre børn uden for ægteskab og i det hele taget færre børn.

De unge kvinder, der får barn, før de har fået påbegyndt en uddannelse eller er midt i en uddannelse, er vel nok i de fleste tilfælde dem, der er vanskeligst stillede og oftest dem, der får sværest ved at gennemføre en uddannelse; med mindre de har god støtte fra forældrene og bor i forældrehjemmet, hvor forældrene er indstillet på at hjælpe hende igennem uddannelsen. I dag har de unge kvinder ganske vist god mulighed for at få uddannelsesstøtte. I nogle tilfælde kan de blive hjulpet til en lille lejlighed, få barnet (børnene) ind i vuggestue eller børnehave på friplads samt anden økonomisk støtte. Ofte skal unge i dag hjemmefra for at gennemføre en uddannelse og bliver på denne måde afskåret fra forældre-støtten. Til trods for den økonomiske støtte er det svært for en ung kvinde at stå alene med et barn i en fremmed by og klare et barn og en uddannelse. En anden mulighed er at sætte barnet i pleje hos en familie, mens uddannelsen står på. Men der har været problemer med denne ordning, og socialvæsenet er blevet meget tilbageholdende med at formidle plejeordning mellem familier og unge kvinder, da kvinden ønsker at få barnet tilbage, når uddannelsen er færdig. Der sker en tilknytning mellem barnet og plejeforældrene, som kan være svær at bryde uden

at ødelægge noget for barnet og plejeforældre, når tiden kommer, hvor barnets moder ønsker barnet tilbage. — I dag er børneforsorgsudvalget og socialmedhjælperne mere indstillet på at hjælpe unge kvinder under uddannelse med egen bolig og skaffe plads til barnet i en børneinstitution, således at kvinden kan have barnet hos sig, mens uddannelsen står på.

Forholdet mellem generationer.

Familiemønstret har — navnlig i byerne — været under ændring, ikke generelt, men dog hos mange familier, således at det har gjort helhedsbilledet ret broget i forhold til tidligere. For manges vedkommende er forholdet mellem de unge og forældregenerationen af en anden karakter end forholdet mellem den midaldrende generations og den gamles var, da den midaldrende var ung.

Der var under den gamle og den midaldrende kvindes opvækst gode relationer og et godt sammenhold mellem generationerne. De gode (uproblematisk) forhold mellem generationerne lå i selve familiemønstret, og de lå i selve samfundslivet, som var enkelt, fordi det bl. a. hvilede på *et* erhverv, fanger erhvervet, i den gamle kvindes barndom. I den midaldrende kvindes barndom skete ændringer i samfundet, men det var stadig uendelig enkelt sammenlignet med forholdene i den unge kvindes opvækstforhold.

Uddannelsen eller oplæringen af unge kvinder, som før i tiden varetoges af moderen, er for de unge kvinder af nuværende generation i vidt omfang blevet overtaget af skolen og uddannelsesinsti-

tutionerne. Mødre, som selv i deres unge dage savnede beskæftigelsesmuligheder, opmuntrer døtrene til at tage uddannelse og beskæftigelse.

Ofte har den unge kvinde tidligt måttet rejse hjemmefra for at gå i skole et andet sted eller for at uddanne sig eller for at skaffe sig arbejde. Hun får indblik i ting og lærer ting, som hendes moder ofte er fremmed overfor, og som hun derfor ikke umiddelbart kan leve med i.

Det er svært at leve i samme husstand, når den unge vender hjem med en ny erfaringsbaggrund. Dertil kommer, at den holdning, at enhver er ansvarlig for sig selv og ikke for andre, har bredt sig på bekostning af den tidligere indstilling med kollektivt ansvar for familie og bofæller. Økonomisk arbejder den unge på sin egen fremtid, også mens hun bor hjemme. Til forståelse af „generationskløften“, som ikke må overdrives, må også føjes, at mange unge er vokset op i et meget utrygt hjemmemiljø.

Sammenfatning af tre kvindegenerations livsforløb.

I dette kapitel er livsforløbet for tre generationer af nulevende kvinder skildret på den måde, at man har trukket karakteristiske sider ved tilværelsen frem. I det følgende skal man ganske kort sammenfatte nogle hovedtræk.

Den gamle kvinde er født ca. 1900–1910.

Den midaldrende kvinder er født ca. 1920–1930.

Den unge kvinde er født ca. 1945–1955.

Beskrivelsen er samlet om typiske forløb og omfatter derfor udvalgte aldersgrupper og ikke alle kvinder.

Udvælgelsen er foretaget på en sådan måde, at den unge kvindes opvækstperiode er det tidsrum, hvor den midaldrende kvinde er midaldrende og den gamle er gammel. Den midaldrende kvindes opvækst er den periode, hvor den gamle er midaldrende, etc. Beskrivelsen kan derfor, når man her vil sammenligne, koncentreres om opvækstperioden, det vil sige de første 20 år, hvor man modtager en stor del af de påvirkninger, der præger ens holdninger for resten af livet.

Det samfund, hvor den gamle kvinde voksede op, var næsten stationært. Den midaldrende kvindes opvækstvilkår var præget af moderate ændringer, og for den unge kvinde er opvæksten præget af et samfund med hastige ændringer i de økonomiske og sociale forhold.

Dominerende erhverv er i den gamle kvindes samfund fangsten, i den midaldrendes er det fiskeri og fangst, og for den unge kvindes vedkommende er det lønarbejde, fiskeri og fangst.

For den gamle er det naturaløkonomi, som er helt dominerende.

For den midaldrende er det en blanding af natural- og pengeøkonomi, og for den unge er pengeøkonomien helt overvejende.

Den gamle kvinde havde lige det nødvendige for at overleve.

Den midaldrende levede i små kårsøkonomi.

Den unge lever i et samfund præget af relativ velstand.

I den gamle kvindes opvækst var der høj dødelighed.

I den midaldrende kvindes opvækst var dødeligheden aftagende.

I den unge kvindes opvækst var dødeligheden forholdsvis lav.

Befolkningssammensætningen var præget af, at der i den gamle kvindes tid var få danske.

I den midaldrende kvindes tid var antallet af danske voksende, men stadig få.

I den unge kvindes tid var der mange danske.

Skolegangen for den gamle kvinde var af ringe standard.

Den var bedre for den midaldrende kvinde og god for den unge kvinde, dog alt efter dansk standard.

Kvindens arbejdsudsigter:

For den gamle kvinde var det stort set fangerkonearbejde.

For den midaldrende var det at være husmor, kivfak og lejet.

For den unge kvinde var det at være husmor og mange forskellige lønerhverv.

Ser man på de holdninger, der præger henholdsvis den gamle og den midaldrende kvinde, hvis stemme høres i kvindeforeningerne og den unge kvinde, hvis stemme høres i de uddannede kredse, kan man fremhæve følgende:

Den gamle og den midaldrende kvinde har fået en opdragelse præget af protestantiske dyder og med forældrene som de absolutte forbilleder. De er opvokset under små kår og sygdomsprægede forhold, de lægger vægt på sparsommelighed, renlighed og orden i hjemmet, for det har for dem været vejen til en bedre tilværelse.

Den unge kvinde har fået en opdragelse præget af nyere tids opdragelsesideer med vægt på frihed for autoriteten. Hun er opvokset under kår, hvor forældrenes slid for hende har skabt en mere velfærdspræget tilværelse. Hun er mod „ræset“ og den „materialistiske“ indstilling. Hun er individ- og samfundsorienteret, hvor den gamle og den midaldrende er familie- og samfundsorienteret.

Ovenstående gælder særlig for den uddannede unge kvinde, men i den unge kvindes generation er der større forskelle med hensyn til opvækstvilkår end for de to andre generationer. Mange unge kvinder er vokset op i hjem, der er præget af, at moderen har været fortravlet ude og hjemme, således at børnene har været meget overladt til sig selv. Der har været mange søskende, og derfor nok små kår. Der er en meget stor del af de unge kvinder, der ikke

har fået nogen uddannelse, og hvis holdninger og meninger man ikke hører så meget om.

Den gamle og den midaldrende kvinde sammenligner det nutidige samfund med deres ungdoms Grønland og ser fremskridt. Den unge kvinde har ikke oplevet det tidligere Grønland, som for hende tegner sig i et romantisk skær i modsætning til nutidens teknikprægede bymiljø. Den gamle og den midaldrende kvinde er indlevet i den grønlandske fortællekultur med vægt på at undgå hårde standpunkter og åben konflikt. Den unge uddannede kvinde er indlevet i den europæiske debatkultur og debatterer bedre på dansk end på grønlandsk.

Den gamle og den midaldrende kvinde har et langtidsperspektiv præget af forsigtighed og tålmod, mens den unge kvinde har en nuorientering præget af krav om øjeblikkelig målopfyldelse.

Læserne og redaktionen

Redaktionen beklager meget, at vi i tidsskriftet nr. 7, side 219, var kommet til at vende et satellitfoto „på hovedet“.

Billedet blev bragt i forbindelse med artiklen om den nuværende videnskabelige aktivitet i Grønland af Jørgen Taagholt og H. C. Bach.